Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 17/2009, ECLI:CZ:NS:2010:29.NSČR.17.2009.1

Číslo: 51/2011

Právní věta:

Nevyvrátí-li dlužník v průběhu insolvenčního řízení o insolvenčním návrhu věřitele některou z domněnek uvedených v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, je tím ve smyslu § 3 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona osvědčena dlužníkova neschopnost platit své splatné závazky, nikoli však existence „více věřitelů“ dlužníka ve smyslu § 3 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona ani existence peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti“ ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.10.2010

Spisová značka: 29 NSCR 17/2009

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Úpadek

Předpisy: § 105 IZ
§ 141 IZ
§ 3 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 21. 1. 2009 K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem (dále též jen „insolvenční soud“) k návrhu v záhlaví označených věřitelů zjistil úpadek dlužníka S., s. r. o. (bod I. výroku), ustanovil insolvenčního správce (bod II. výroku), určil, kdy nastávají účinky rozhodnutí o úpadku (bod III. výroku) a zamítl návrh pátého insolvenčního navrhovatele na nařízení předběžného opatření (bod XIII. výroku).

Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že první až čtvrtý a šestý insolvenční navrhovatel osvědčili své pohledávky vůči dlužníku po lhůtě splatnosti z titulu neuhrazených cen díla ze smluv o dílo uzavřených podle obchodního zákoníku. Dále poukázal na to, že dlužník potvrdil existenci dluhu vůči České správě sociálního zabezpečení (dále též jen „ČSSZ“), že pohledávku vůči dlužníku po lhůtě splatnosti má i M. P., že do insolvenčního řízení se ke dni jednání o insolvenčním návrhu přihlásilo se svými pohledávkami včetně insolvenčních navrhovatelů celkem 19 věřitelů a že

dlužník přes výzvu soud nepředložil seznamy dle § 104 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona).

Na tomto základě insolvenční soud uzavřel, že dlužník je v úpadku ve formě platební neschopnosti dle § 3 odst. 1 insolvenčního zákona, když má více věřitelů a nejméně v případě věřitelů označených v předchozím odstavci jde o peněžité závazky po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti.

Vzhledem k tomu, že dlužník nesplnil insolvenčním soudem uloženou povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 insolvenčního zákona, a že pohledávky prvního až čtvrtého insolvenčního navrhovatele, šestého insolvenčního navrhovatele a M. P. dlužník neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, pak platí zákonná domněnka, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky (§ 3 odst. 2 písm. b/ a d/ insolvenčního zákona).

K odvolání dlužníka V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 2. 4. 2009 změnil usnesení insolvenčního soudu (s výjimkou nenapadeného bodu XIII. výroku) tak, že insolvenční návrh zamítl (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

Odvolací soud na rozdíl od insolvenčního soudu dovodil, že ani první až čtvrtý a šestý insolvenční navrhovatel nedoložili své splatné pohledávky vůči dlužníku, když vzhledem k dlužníkově obraně jde o pohledávky sporné, přičemž míra dokazování jejich existence přesahuje rámec insolvenčního řízení.

Dlužníkův splatný závazek ve výši 200 000 Kč vůči M. P. pak podle odvolacího soudu nelze pokládat za osvědčený, jestliže dlužník jeho existenci popírá, označený věřitel nenabídl po dotazu soudu důkazy svědčící o existenci pohledávky a výslovně prohlásil, že úhradu nyní nepožaduje.

Za této situace odvolací soud dovodil, že v řízení nebyla osvědčena existence žádného jiného dlužníkova splatného závazku než závazku vůči ČSSZ, tudíž nebyl osvědčen úpadek dlužníka dle § 3 insolvenčního zákona, jehož podmínkou je (v obou jeho formách) mnohost dlužníkových věřitelů. Takové zjištění je důvodem k zamítnutí insolvenčního návrhu i z hlediska rozsahu odvolacího přezkumu vymezeného v § 141 insolvenčního zákona, uzavřel odvolací soud.

Proti usnesení odvolacího soudu podali dovolání druhý a třetí insolvenční navrhovatelé, namítajíce, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a požadujíce, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolatelé míní, že co do existence jejich pohledávek hodnotil odvolací soud předložené důkazy nesprávně a jeho závěry neodpovídají provedenému dokazování. Potud odkazují na ustanovení § 15 a § 16 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku a v případě třetího insolvenčního navrhovatele též na ustanovení § 407 odst. 3 obch. zák.

Uvádějí rovněž, že existence dlužníkova úpadku byla v řízení osvědčena včetně mnohosti věřitelů, což – mimo jiné – vyplynulo z počtu podaných přihlášek ke dni jednání o insolvenčních návrzích. Přitom s poukazem na ustanovení § 86 insolvenčního zákona dovozují, že k dalším takto zjištěným věřitelům a jejich pohledávkám mělo být přihlédnuto. Rovněž se dovolávají zákonné domněnky dlužníkova úpadku ve smyslu § 3 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona a mezí projednání odvolání daných ustanovením § 141 odst. 2 insolvenčního zákona.

Dlužník ve vyjádření k dovolání podrobně rozvádí, proč pohledávky insolvenčních navrhovatelů nemá za osvědčené, a přitakává závěrům odvolacího soudu.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení (2. 4. 2009) se rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném do 30. 6. 2009) podává z bodu 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Insolvenční zákon je na danou věc uplatnitelný ve znění účinném do 8. 6. 2009 (tj. naposledy ve znění zákona č. 458/2008 Sb.).

Dovolání je ve smyslu ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné a je i důvodné.

Dovolatelé sice formálně ohlašují dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., tvrzení přičitatelná tomuto dovolacímu důvodu však dovolání neobsahuje. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se pak nepodávají ani ze spisu. Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 141 insolvenčního zákona proti rozhodnutí o úpadku vydanému na základě insolvenčního návrhu dlužníka není odvolání přípustné. Proti rozhodnutí o úpadku vydanému na základě insolvenčního návrhu věřitele se může odvolat pouze dlužník; odvoláním však lze namítat pouze to, že rozhodnutí o úpadku nemělo být vydáno proto, že úpadek není osvědčen, nebo proto, že tomu brání překážka stanovená v tomto zákoně. Ke skutečnostem, které nastaly nebo vznikly po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně, se v odvolacím řízení nepřihlíží (odstavec 1). Je-li osvědčen úpadek dlužníka, není důvodem k tomu, aby odvolací soud zrušil nebo změnil rozhodnutí o úpadku, skutečnost, že insolvenční navrhovatel nedoložil, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, ani skutečnost, že insolvenční navrhovatel v průběhu odvolacího řízení ztratil způsobilost být účastníkem řízení (odstavec 2).

Z pohledu takto nastaveného odvolacího přezkumu (k jeho podstatě srov. dále důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. 29 NSČR 30/2009, jež je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu) jsou samy o sobě právně bez významu závěry odvolacího soudu – opírající se o ustanovení § 105 insolvenčního zákona – o tom, že insolvenční navrhovatelé nedoložili své splatné pohledávky vůči dlužníku.

I kdyby totiž (až) v řízení o dlužníkově odvolání proti rozhodnutí o úpadku vydanému na základě insolvenčního návrhu věřitele či věřitelů vyšlo najevo, že žádný z insolvenčních navrhovatelů řádně nedoložil svou splatnou pohledávku vůči dlužníku (§ 105 insolvenčního zákona), nebylo by to důvodem pro změnu rozhodnutí o úpadku, jestliže by i tak bylo možné uzavřít (ve vazbě na osvědčené pohledávky dalších dlužníkových věřitelů, kteří se nestali insolvenčními navrhovateli), že dlužník je v úpadku.

Podle ustanovení § 3 insolvenčního zákona dále platí, že dlužník je v úpadku, jestliže má a) více věřitelů a b) peněžité závazky po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není

schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“) [odstavec 1]. Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud (odstavec 2).

Odvolací soud poté, co vyloučil (jako způsobilé osvědčit dlužníkův úpadek) pohledávky insolvenčních navrhovatelů a pohledávku M. P., dovodil, že jediným věřitelem dlužníka s pohledávkou po lhůtě splatnosti v řízení zůstala ČSSZ, takže uzavřel, že k závěru o dlužníkově úpadku chybí znak mnohosti („více“) dlužníkových věřitelů (nejméně dvou), předepsaný pro obě formy úpadku v § 3 insolvenčního zákona (srov. § 3 odst. 1 písm. a/, odst. 3 insolvenčního zákona). Vzhledem k tomu, že dlužníkův úpadek ve formě předlužení (§ 3 odst. 3 insolvenčního zákona) nebyl v řízení tvrzen ani osvědčován, je pro prověření správnosti napadeného usnesení určující, zda obstojí závěr odvolacího soudu, že dlužník není v úpadku ve formě platební neschopnosti.

V usnesení ze dne 27. 1. 2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008, uveřejněném pod číslem 96/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i v usnesení ze dne 20. 5. 2010, sen. zn. 29 NSČR 22/2009 (jež je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu), na něž v podrobnostech odkazuje, dále Nejvyšší soud vysvětlil, že znak (ne)schopnosti dlužníka plnit peněžité závazky, které jsou po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti (§ 3 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona), může být již v rovině tvrzení obsažených v insolvenčním návrhu uplatněn tvrzením, z nějž lze usuzovat na některou z vyvratitelných domněnek obsažených v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona.

K tomu lze dodat, že nebyly-li takové domněnky v průběhu insolvenčního řízení dlužníkem vyvráceny, pak osvědčují dlužníkovu neschopnost platit své splatné závazky (znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona), nikoliv však existenci „více věřitelů“ dlužníka (znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona) ani existenci peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti“ (znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona).

Námitka dovolatelů, že dlužníkův úpadek osvědčuje zákonná domněnka ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona, tedy sama o sobě opodstatněná není (prosadí se, jen shledá-li dovolací soud nesprávným úsudek odvolacího soudu o neexistenci mnohosti věřitelů s pohledávkami po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti).

Odvolací soud se nicméně způsobem popsaným shora vypořádal s pohledávkami celkem 8 věřitelů (šesti insolvenčních navrhovatelů, M. P. /který ale pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásil/ a ČSSZ), přičemž ve svém rozhodnutí zcela pominul závěr insolvenčního soudu, že do dne jednání o insolvenčním návrhu (do 16. 1. 2009) své pohledávky přihlásilo celkem 19 věřitelů (tedy vedle šesti insolvenčních navrhovatelů a ČSSZ 12 dalších, v napadeném rozhodnutí nezmíněných, věřitelů).

V situaci, kdy odvolací soud nevyloučil závěr insolvenčního soudu o existenci vyvratitelných domněnek dlužníkovy neschopnosti platit své splatné závazky, opírající se o ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) a d) insolvenčního zákona, by jeho závěr, že dlužník není v úpadku, jelikož nemá jiné věřitele se splatnými pohledávkami než ČSSZ, mohl obstát, jen kdyby napadené rozhodnutí obsahovalo přezkoumatelné úvahy na téma, proč se odvolací soud nezabýval přihlášenými pohledávkami oněch dalších 12 věřitelů, tedy proč existenci těchto pohledávek neměl za postačující z hlediska osvědčení mnohosti („více“) věřitelů dlužníka (znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona) ani z hlediska osvědčení peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti“ (znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona).

Právní posouzení věci odvolacím soudem je v tomto ohledu zjevně neúplné a tudíž i nesprávné.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené usnesení zrušil, včetně závislého výroku o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).